

KSIĄŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

Agriculture, Forestry, Fisheries and Nutrition in Norway (Rolnictwo, leśnictwo, rybactwo i spożycie w Norwegii). Oslo 1960 The Norwegian FAO Committee s. 17.

Zwięzłe sprawozdanie za lata 1958, 1959 i 1960 (poprzednie dotyczyło lat 1955—1957), jakie bywa składane do FAO przez kraje członkowskie co 3 lata. Prezentuje ono rozwój i zmiany, jakie zaszły w produkcji rolnej (roślinnej i zwierzęcej) oraz organizacji gospodarstw w omawianych latach w zestawieniu z latami 1929, 1952 i 1957. Dane dla leśnictwa i rybactwa dotyczą lat 1957—60 i 1958—60, spożycie zaś zestawiono dla lat 1934—38, 1958—59, 1959—60 i 1960—61. W każdej z wymienionych dziedzin podano w podsumowaniu dalsze kierunki rozwojowe.

AJNENKIEL A.: **Położenie prawne robotników rolnych**. Warszawa 1962 „Książka i Wiedza”, s. 466.

W serii „Problemów dwudziestolecia 1918—1939” wydano monografię, opracowaną w Zakładzie Historii Państwa i Prawa Instytutu Historii PAN. Jej przedmiotem są stosunki pracy robotników folwarcznych, tj. robotników rolnych zatrudnionych w majątkach wielkiej własności rolnej (obszarniczych), w okresie międzywojennym oraz na tle położenia prawnego robotników rolnych do czasu odzyskania niepodległości, a następnie w odniesieniu do ustawodawstwa i układów zbiorowych w okresie 1918—20 a także stosunków pracy w rolnictwie w latach 1921—26, 1926—28 i 1929—1939.

Die Arbeitskräfte in der sozialistischen Landwirtschaft der DDR (Siła robocza w socjalistycznym rolnictwie NRD). Berlin 1960 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 106. Vorlesungen zur Agrarökonomik, Heft 7.

Siła robocza, (jako najważniejszy czynnik produkcji w socjalistycznym rolnictwie) oraz charakter i znaczenie pracy w nim, stanowią wyjściowe założenia 7-go zeszytu skryptów. Najwięcej miejsca poświęcono omówieniu środków i dróg prowadzących do podniesienia wydajności pracy żywej. Jest ona bowiem najistotniejszym warunkiem dalszego rozwoju socjalistycznych stosunków wytwórczych. Stąd też znaczenie źródeł i metod podniesienia wydajności pracy w rolnictwie, kooperacji i specjalizacji, organizacji, mechanizacji, przygotowania fachowego i podnoszenia kwalifikacji oraz wynagradzania według wkładu pracy, socjalistycznego współzawodnictwa i udziału w zarządzaniu produkcją. W załączniku podano literaturę przedmiotu.

BAJAN K.: **Proste formy kooperacji na wsi**. Warszawa 1962 CRS, s. 156.

Wydana pod auspicjami Naczelnej Rady Spółdzielczej, broszura dotyczy zagadnień prostych form kooperacji postawionych przez VIII Plenum KC PZPR w 1956 r., a następnie skonkretyzowanych przez III Zjazd PZPR w programie polityki rolnej. Materialne środki dla tych form działalności, przede wszystkim kółek rolniczych, zostały stworzone w wyniku uchwał II Plenum KC PZPR i XI Plenum NK ZSL w 1959 r. w postaci Funduszu Rozwoju Rolnictwa. Autor porusza sprawy teoretyczne i organizacyjne prostych form kooperacji oraz wpływu różnych form zespołowego współdziałania na społeczno-ekonomiczne przemiany wsi.

BARBERIS C.: **Le migrazioni rurali in Italia** (Migracja ludności wiejskiej we Włoszech). Milano 1960 Fertonelli Ed. s. 236.

Autor podjął badania, które pozwoliły na usystematyzowanie zagadnień związanych z migracją ludności wiejskiej, bowiem migracja ludności rolniczej z południa na północ (do Lombardii, Piemontu, Toskanii itd.) ma charakter stały.

Jest to wynikiem struktury rolnictwa i gospodarstw na tych terenach, czynników ekonomicznych i demograficznych (przede wszystkim przeludnieniem południowych Włoch, których ludność decyduje się na opuszczenie swych stałych miejsc zamieszkania i włączenie się w bardziej rozwinięte systemy gospodarcze północy kraju). Powyższe badania, prowadzone w ramach Narodowego Instytutu Ekonomiki Rolnej i Socjologii Wsi zostały zestawione z podobnymi badaniami we Francji w celu dokonania analizy porównawczej, która ułatwiłaby wyciągnięcie ogólnych wniosków.

BENVENUTI B.: Farming in Cultural Change (Rolnictwo w rozwoju kulturalnym). Assen 1962 Van Gorcum, s. 450 Bibliotheca Sociologia Ruralis.

W wyniku międzynarodowej konferencji odbytej w Wageningen w 1957 r. w sprawie socjologii wsi powołano do życia Europejskie Towarzystwo Socjologii Wsi i jego organy: Sociologica Ruralis (wychodzący 2 razy w roku) oraz Bibliotheca Sociologia Ruralis. Jej pierwszą pozycją jest właśnie omawiana publikacja. Przedmiotem zainteresowania Towarzystwa, a tym samym treścią publikacji są zagadnienia socjologiczne, etyczne i metodologiczne rozwoju kulturalnego — identyfikowanego tu z rozwojem społecznym — wsi i rolnictwa, od form statyczno-tradycyjnych do typów dynamiczno-nowoczesnych. W ramach ogólnych zagadnień rozwojowych stosunków agrarnych badane są także problemy: pracy i jej efektywności, kierowania gospodarstwami, kobiet i dzieci, znaczenia poglądów politycznych, religijnych itp. Oprócz zagadnień przeanalizowanych i wykorzystanych do wyprowadzenia wniosków — zaletą książki jest także zewidencjonowanie problemów wymagających dalszych badań, aż do uogólnień w postaci teorii socjologicznych. Rzecz oparto na wynikach ankiety przeprowadzonej w Winterswijk, której wzór podano w załączniku. Ponadto dołączono obszerną bibliografię.

BRANDT K. H., EGLER G., RIEDEL H.: Die Leitung der Landwirtschaft durch den Kreistag und seine Organe (Kierowanie rolnictwem przez powiatową radę narodową oraz jej organy). Berlin 1962 VEB Deutscher Zentralverlag, s. 222.

W świetle dyrektyw partii i rządu oraz na podstawie bogatej literatury przedmiotu — autorzy omawiają istotę kierowania rolnictwem przez państwo w okresie zwycięstwa socjalizmu w NRD, a w szczególności, rolę i stanowisko lokalnych organów władzy państwowej w powiecie — jako części składowej jednolitego systemu administracji zarządzającej w sposób kompleksowy rolnictwem.

DOBROWOL'SKIJ G. F.: Graždanskoprawowaja ochrona imuszczestwennych praw kołchozow (Społeczno-prawna ochrona praw majątkowych kołchozu). Moskwa 1961 Gosjurizdat, s. 140.

Publikacja dotyczy zagadnień związanych ze znaczeniem (rolą i miejscem) społeczno-prawnych środków ochrony majątkowych praw kołchozu, materialno-prawnych środków ochrony socjalistycznej własności kołchozowej, środków z dziedziny kodeksu zobowiązań, roszczeń o wynagrodzenie szkód wyrządzonych kołchozowi w przypadku stosunków pozaumownych oraz wynikających z zawartych umów.

DUMANT M.: Ce que vaut la terre en France (Co jest warta ziemia we Francji). Paris 1962 Lib. Hachette, s. 224.

Rzecz traktuje o handlowej, a nawet spekulacyjnej, wartości ziemi, wyznaczonej przez opłacalność lokowanego w niej kapitału, co z kolei jest uwarunkowane przez szereg czynników a m. in. podniesienie wartości gleb przez ich zmeliorowanie, wzrost urodzajności, większe zainteresowanie się kupnem ziemi w związku z reemigracją z pln. Afryki itd. Po tym wprowadzeniu autor omawia aktualną sytuację na rynku francuskim z punktu widzenia sprzedaży ziemi i lokaty w niej kapitału w porównaniu z lokatą w innych dziedzinach produkcji oraz z sytuacją w krajach należących do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej.

Ekonomika sielskechozajstwiennych priedprijatij (Gospodarka przedsiębiorstw rolniczych). Moskwa 1962 Gosud. Izd. Polit. Litier., s. 512.

Książka pomocnicza opracowana przez zespół autorski złożony z praktyków i pracowników naukowych Wyższej Szkoły Partyjnej przy KC KPZR, zgodnie z programem nauczania w szkołach partyjnych, a przeznaczona nie tylko dla słuchaczy tych szkół, lecz także dla szkół ekonomicznych i seminariów szkolenia politycznego oraz tych wszystkich, którzy pragną samodzielnie poznać gospodarkę

kołchozów i sowchozów. Zapoznaje ona czytelnika z: socjalistycznym rolnictwem i jego znaczeniem w tworzeniu materialno-technicznej bazy komunizmu, jego strukturą galeziową i specjalizacją, organizacją zarządzania przedsiębiorstwami rolnymi, planowaniem produkcji w kołchozach i sowchozach, środkami trwałymi i obrotowymi, wydajnością pracy, jej normowaniem i wynagradzaniem, kosztami własnymi produkcji i jej rentownością, rozrachunkiem i finansowaniem, rachunkowością i sprawozdawczością oraz analizą ekonomiczną działalności tych przedsiębiorstw.

FAO Africa Survey. Report on the possibilities of african rural development in relation to economic and social growth (Serwis afrykański FAO. Raport o możliwościach rozwojowych afrykańskiego rolnictwa w zestawieniu z rozwojem ekonomicznym i społecznym). Rome 1962 FAO, s. 168.

Właściwie rzecz biorąc raport jest ograniczony do Afryki tropikalnej i to tak ściśle, że w podanej w załączniku mapie pozostawiono obszary wykraczające poza podzwrotnikowe równoleżniki (a więc kraje pñ. i pñd. Afryki jak np. Egipt, Algier, czy Republika Pñd. Afrykańska) jako białe plamy. Opracowaniem objęto w zasadzie 33 kraje Afryki podzwrotnikowej. W trzech częściach złożonych z 22 rozdziałów omówione zostały zagadnienia związane z: położeniem (a więc warunkami przyrodniczymi, ekonomicznymi i społecznymi) oraz możliwościami rozwojowymi: technicznymi zmianami, uzależnionymi id bilansu zasobów materialnych (a więc warunkami rolnymi, leśnymi, wodnymi) oraz wybranymi zagadnieniami rozwojowymi, dotyczącymi przede wszystkim zagadnień organizacyjno-instytucjonalnych, jak modele ekonomiczne, organizacja planowania, znaczenie kadr oraz innych czynników postępu technicznego w rolnictwie. W umieszczonej w zakończeniu tabeli podano pogładowe zestawienie tych podstawowych elementów charakteryzujących poszczególne kraje.

JELEŃSKI E.: Obliczanie jednostkowych kosztów produkcji w PGR (przy wykorzystaniu uproszczonej księgowości). Warszawa 1962 PWRiL, s. 94.

Publikacja dotyczy metod (rozdzielczej, organicznej i doliczeniowej) obliczania jednostkowych kosztów produkcji, różnych technik obliczania i wykorzystania w tym celu uproszczonej księgowości oraz analizy uzyskanego na tej podstawie materiału jako też planowania obniżki kosztów. Całość egzemplifikowana na przykładzie PGR Przyrzecze w woj. zielonogórskim. W aneksie podano współczynniki przeliczenia produktów rolniczych na jednostki zbożowe.

KOSZLAK N. D.: Mechanizacja uciota w kołchozach i sowchozach (Mechanizacja rachunkowości w kołchozach i sowchozach). Moskwa 1962 Izd. Siel. Litier. Żurn. i Plakatow, s. 120.

Po uwypukleniu znaczenia mechanizacji ewidencji, rachunkowości i sprawozdawczości w kołchozach i sowchozach ze względu na: jej udoskonalenie, usprawnienie i przyśpieszenie, podniesienie wydajności pracy i wyzwolenie kadr zatrudnionych w tej dziedzinie z robót techniczno-obliczeniowych na rzecz analitycznych i kontrolnych — autor zapoznaje czytelników z różnymi typami maszyn liczących stosowanych w radzieckim rolnictwie, ich obsługą, przygotowaniem dokumentacji i organizacją pracy, ilustrując powyższe przy pomocy rysunków i modeli oraz zestawień tabelarycznych.

KUBICA J.: Rozmieszczenie i kierunki rozwoju produkcji rolniczej na terenie ziem górskich południowej Polski. Wrocław 1962 Zakł. Narod. im. Ossolińskich, s. 80.

W zeszycie 5 Prac Komisji Nauk Ekonomicznych krakowskiego oddziału PAN ukazały się rozważania na temat rejonizacji rolniczej ziem górskich 3 południowych województw: rzeszowskiego, krakowskiego i katowickiego. Cechą charakterystyczną ziem górskich południa Polski jest brak możliwości pełnego zatrudnienia zbywającej siły roboczej i niewykorzystywanie zasobów naturalnych oraz warunków geograficznych. Z tego względu ziemie te wymagają zrjonalizowania produkcji rolniczej. Autor dokonuje przeglądu metodyki prac polskich i obcych z omawianego zakresu, daje charakterystykę wymienionych województw z podkreśleniem wskazanych tam kierunków rozwojowych produkcji rolniczej.

Prace uzupełniają tabele, 26 map oraz bibliografia.

Die Landwirtschaft der Deutschen Demokratischen Republik (Rolnictwo NRD). Berlin 1961 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 292.

Praca, wykonana przez pięciuosobowy kolektyw Instytutu Ekonomiki Socjalistycznego Rolnictwa Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Berlinie pod kierunkiem prof. G. Seidla, ma służyć nauczycielom szkół średnich przy wykładaniu nowego przedmiotu pt. „Wprowadzenie w socjalistyczną produkcję w przemyśle oraz rolnictwie”, zawierającego podstawowe elementy politechnizacji wykształcenia ogólnego młodzieży w NRD. Z tego względu autorzy próbują dać obraz politycznego, ekonomicznego i kulturalnego rozwoju rolnictwa w NRD od 1945, a w szczególności: pozycji rolnictwa w gospodarce NRD, demokratycznej reformy rolnej, polityki rolnej robotniczo-chłopskiego państwa i kierowania przezeń rolnictwem oraz socjalistycznej przebudowy wsi.

LASZLO J.: **A mezőgazdasági arpolitika és a termelés tervszerű irányítása (Polityka ustalania cen i planowe kierowanie produkcją rolą).** Budapest 1962 Közgazdasági és Jogi Könyvtárad, s. 154.

Wydana przez Instytut Ekonomiki Rolnej Węgierskiej Akademii Nauk rozprawa, uwzględniająca znane na ogół piśmiennictwo radzieckie oraz krajów demokracji ludowej, porusza zagadnienia planowego kierowania produkcją rolą, kształtowania się dochodu brutto w rolnictwie, kosztów własnych i cen oraz znaczenie tych czynników dla dochodowości produkcji rolnej, wpływu państwa na kształtowanie się cen produktów rolnych w skupie obowiązkowym i na wolnym rynku.

LIJFERING J. H. W.: **De omvang van de agrarische beroepsbevolking in de 20e eeuw in het bijzonder in de periode 1947—1956 (Rozwój ludności rolniczej w Holandii w XX wieku, szczególnie w latach 1947—1956).** Wageningen 1959 Af. Sociologie en Sociografie van de Landbouwhogeschool, s. 58.

W omawianym okresie przyrost ludności rolniczej został zahamowany na rzecz innych grup ludności, przede wszystkim miejskiej i zatrudnionej w przemyśle oraz usługach. Szczególnie dotkliwie zmniejszyła się ilość ludności zawodowo czynnej w rolnictwie, w tym zwłaszcza męskiej. Udział jej spadł z 40% w 1859 r. do 12% w 1959 r. (podobna sytuacja jest w NRF, jeszcze niższy udział tej ludności spotykamy w Anglii i Belgii). Zasadnicze zmiany zaszły też w proporcjach pomiędzy ilością robotników rolnych i farmerów. O ile w roku 1899 było ich dwukrotnie więcej niż farmerów, o tyle w 1956 r. stanowili oni tylko 90% tej liczby. Zamierzony jest przy tym zbadanie w dalszych analizach stosunku pomiędzy liczbą robotników rolnych, farmerów oraz ich synów, albowiem ta ostatnia grupa ludności — jak wykazały częściowe badania — zmniejszyła się w jeszcze silniejszym stopniu, mianowicie zmalała ona o 1/3 w okresie od 1947 r. do 1956 r. W końcowych wnioskach autor postuluje zreorganizowanie zatrudnienia pozarolniczego w taki sposób, ażeby nie pozbawiało rolnictwa rąk roboczych. Streszczenie w jęz. angielskim.

LUFT H.: **XXII Parteitag und die Steigerung der Arbeitsproduktivität in unserer Landwirtschaft (XXII Zjazd Partii i podnoszenie wydajności pracy w rolnictwie NRD).** Berlin 1962 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 60.

Broszura opracowana na podstawie wygłoszonego przez autora referatu (na Sesji zorganizowanej przez Instytut Ekonomiki Politycznej Wydziału Nauk Gospodarczych Inst. K. Marksa w Lipsku 14. XI. 62) zawiera egzegezę odpowiednich postanowień XXII Zjazdu KPZR w odniesieniu do metod podnoszenia wydajności pracy, produkcji oraz pracy społecznej i wyrównywania różnic pomiędzy produkcją rolą a przemysłową w NRD.

LUCZENKO A. I., NARAZOW M. G.: **Obszczaja i sielskochozjajstwiennaja statistika (Ogólna i rolna statystyka).** Moskwa 1962 Sielchozgiż, s. 352.

Książka pomocnicza przeznaczona przez Min. Rolnictwa RSFSR dla rolniczych szkół zawodowych. Składa się ona z 2 części: pierwsza (napisana przez Nazarowa) dotyczy podstawowych pojęć teorii statystyki, jej przedmiotu i zadań, metod masowych badań statystycznych, grupowania i podsumowania danych, wielkości średnich i relatywnych, indeksów oraz innych ważniejszych wskaźników gospodarki i kultury narodowej. Część druga (napisana przez Luczenkę) dotyczy statystyki rolniczej, a w szczególności: produkcji roślinnej, hodowlanej, mechanizacji, wartości globalnej produkcji rolnej, kosztów własnych i pracy w rolnictwie.

W treści podano sporo związanych z tematem wzorów, schematów i wielkości statystycznych.

Marketing — its role in increasing productivity (Rola organizacji i zaopatrzenia rynku w rozwijaniu produktywności) Rome 1962 FAO, s. 116, Basic Study No 4.

W serii prac wydawanych pod hasłem „Kampania walki z głodem” ukazało się opracowanie wykonane przez kilku specjalistów FAO w związku z mającym się odbyć w 1963 r. pod auspicjami FAO Światowym Kongresem Żywności. Wraz z innymi podobnie ujętymi wydawnictwami publikacja ma pomóc w przedyskutowaniu zagadnienia podniesienia produkcji i zaspokojenia potrzeb zwiększających się wraz z przyrostem ludności, przy czym podstawowym problemem jest takie zorganizowanie rynku produktów rolnych i spożywczych, które umożliwiłoby — poprzez obniżkę cen oraz lepszą organizację — zaspokojenie potrzeb głodującej dotychczas, niedożywionej części ludzkości. Autorzy rozważają m. in. istotę organizacji rynku, sposoby jego udoskonalenia oraz sprawę podejmowania inicjatywy w tym zakresie przez farmerów, konsumentów, organy samorządowe, państwo wzgl. organizacje międzynarodowe.

MORAL-LOPEZ P.: Principles of land consolidation legislation (Zasady prawne komasacji ziemi). Rome 1962 FAO, s. 144.

Studium porównawcze wydane w 3 zeszycie serii opracowań prawnych FAO (Sekcja Prawa Rolnego) ma — podobnie jak poprzednio wydane publikacje (m. in. z 1957 r. w sprawie prawodawstwa dzierżawczego i z 1959 r. w sprawie komasacji ziemi w Europie) służyć rządowi — członkowi ONZ w rozwiązywaniu zagadnień agrarnych i przez to usuwać trudności w rozwoju rolnictwa. W omawianej obecnie pracy starano się wyłożyć główne zasady oraz podać informacje w sprawach: ekonomicznych, prawnych, administracyjnych i technicznych związanych z komasacją ziemi. W opracowaniu uwzględniono materiały z 32 krajów Europy (w tym Polski) oraz Ameryki Płd., Azji i Afryki.

POEGGEL W., KÄTHNER W., HERING H.: Die Reproduktion und Akkumulation in der sozialistischen Landwirtschaft der DDR (Reprodukcja i akumulacja w socjalistycznym rolnictwie NRD) Berlin 1961 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 64.

Zeszyt 10 serii skryptów, w którym autorzy wyjaśniają na wstępie pojęcie reprodukcji oraz jej specyfikę w rolnictwie NRD, ważniejsze aktualne problemy rozszerzonej reprodukcji w planie siedmioletnim rozwoju socjalistycznego rolnictwa (1959—1965 r.), akumulację i jej charakter w kapitalizmie i socjalizmie, a w szczególności w socjalistycznych przedsiębiorstwach rolnych. W zakończeniu omówiono rolę kredytu w procesie reprodukcji oraz podano wykaz źródeł i literaturę przedmiotu.

REIMANN H., DARKOW G.: Einführung in die Ökonomik der sozialistischen Landwirtschaftsbetriebe (Wstęp do ekonomiki socjalistycznych gospodarstw rolnych). Berlin 1961 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 352.

Opracowana w Instytucie Ekonomiki Socjalistycznego Rolnictwa Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Berlinie, a wydana w ramach Małej Biblioteki Chłopskiej — publikacja wprowadza (w cz. I) w podstawowe pojęcie procesu produkcji rolnej jako procesu tworzenia wartości. W następnych czterech częściach autorzy poruszają zagadnienia: ekonomiki środków produkcji, ekonomiki pracy, organizacji produkcji oraz kierowania i zarządzania w socjalistycznym rolnictwie, a w szczególności ziemi użytkowanej rolniczo, hodowli, maszyn i narzędzi, budynków, zapasów, pracy jej normowania, wzrostu wydajności organizacji gospodarstw w LPG i VEG gałęzi produkcji, ogólnych zasad kierownictwa oraz kierowania w LPG i VEG (spółdzielniach produkcyjnych i państwowych gospodarstwach rolnych), wreszcie rachunkowości i analizy ekonomicznej.

Resumen del informe de labores de la secretaria de agricultura y ganaderia (Sprawozdanie z prac Ministerstwa Rolnictwa i Hodowli). Mexico 1961 Talleres Graficos de la Nation, s. 275.

Sprawozdanie dotyczy okresu 1. IX. 1960—31. VIII. 1961 r. i zawiera ocenę sytuacji rolnictwa Meksyku z uwzględnieniem czynników geograficznych, meteorologicznych, glebowych i melioracyjnych oraz inwestycji, produkcji głównych

roślinnych artykułów rolnych, programu intensyfikacji oraz szkolnictwa rolniczego — jeśli idzie o część I publikacji. W części II omówiono gospodarkę leśną i łowiectwo, w części III — hodowlę, instytucje i organizacje z nią związane. Każda z wymienionych dziedzin podlega jednemu z trzech podsekretariatów Ministerstwa Rolnictwa i Hodowli. W części IV poruszono ponadto wyodrębnione problemy i organizacje jak np. program kawy, narodowy bank rolny itp.

Rezerwy i puti powyszenia proizwoditelnosti truda w sielskom choziajstwie SSSR. (Rezerwy i sposoby podniesienia wydajności pracy w rolnictwie ZSRR). Moskwa 1962 Izd. Ekonom. Litier., s. 490.

Na treść publikacji złożyły się opracowania 50 autorów, którzy wzięli udział w wielkiej naradzie w październiku 1960 r. w sprawie mobilizacji rezerw oraz podniesienia wydajności pracy w socjalistycznym rolnictwie. W naradzie zorganizowanej przez Instytut Ekonomiki Akademii Nauk ZSRR oraz przez Wszechzwiązkowy Instytut Naukowo-Badawczy Ekonomiki Rolnictwa, uczestniczyli ponadto przedstawiciele instytutów ekonomiki i wydziałów Akademii Nauk poszczególnych republik związkowych oraz filii Akademii Nauk ZSRR, Naukowo-Badawczego Ekonomicznego Instytutu Państwowej Rady Ekonomicznej ZSRR, katedr gospodarki radzieckiej, Wyższej Szkoły Partyjnej przy KCKPZR oraz odpowiednich katedr innych wyższych uczelni, rejonowych instytutów ekonomiki rolnictwa, Min. Rolnictwa, Centralnego Urzędu Statystycznego, Komisji Planowania itd. Wygłoszone referaty dotyczyły: zagadnień planowania i mobilizacji rezerw oraz podniesienia wydajności pracy w rolnictwie w ogóle, jak też tych samych zagadnień w produkcji roślinnej i zwierzęcej.

SCHMIDT M.: Wirtschaftliche Rechnungsführung in den Brigaden der LPG (Rachunkowość gospodarcza w brygadach spółdzielni produkcyjnych w NRD). Berlin 1962 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 96.

Rzecz napisana przez przewodniczącego spółdzielni produkcyjnej „Nowe Życie” w Gräfentonna przy współudziale dra G. Franka, na podstawie konkretnych doświadczeń. Dotyczą one takich zagadnień jak: kierowanie brygadami, planowanie ich pracy, znaczenie rachunkowości dla brygad, jej użytkowanie dla celów ekonomicznych brygady oraz znaczenie bodźców materialnego zainteresowania, jako środka podnoszenia wydajności pracy.

SZEMBERG A.: Przemiany struktury ogramnej gospodarstw chłopskich w latach 1952—1960. Warszawa 1962 PWRiL s. 125.

Przedmiotem pracy jest struktura indywidualnych gospodarstw chłopskich i przemiany, które w nich zaszły, jeśli idzie o liczbę i obszar gospodarstw, m. in. w zależności od działów rodzinnych. Opracowania dokonano na podstawie danych GUS oraz ankiety przeprowadzonej przez IER, a także literatury przedmiotu w odniesieniu do ogólnej tendencji i zmian w stosunku do niektórych wybranych zagadnień jak np. podział gospodarstw wg źródeł dochodu, tzw. grupy chłopów-robotników itp.

Voprosi ot ikonomikata na životnowădstwoto w TKZS (Zagadnienia ekonomiki hodowli zwierząt w spółdzielniach produkcyjnych). Sofia 1961 Bălgarska Akad. Na Naukite, s. 216.

W publikacji wydanej przez Bułgarską Akademię Nauk umieszczono dwie prace wykonane w Centralnym Instytucie Naukowo-Badawczym Hodowli Zwierząt. Autorzy pierwszej — I. Zachariew i A. Atanasowa — omówili „Wybrane zagadnienia systemów uprawy roli i hodowli zwierząt w spółdzielniach produkcyjnych (TKZS)” na przykładzie 54, a po komasacji — 17 spółdzielni produkcyjnych w rejonie miasta Łom. Zbadali oni m. in. naturalne warunki rejonu, jego glebę, stosunki wodne, warunki klimatyczne oraz ekonomiczne i na tej podstawie wysunęli propozycje podjęcia określonych środków w zakresie: uprawy roli, melioracji, płodozmianów, walki z chorobami i szkodnikami, nawożenia, uprawy roślin, podniesienia jakości oraz ilości uzyskiwanych pasz, rozwoju hodowli bydła, trzody i drobiu.

Autorzy drugiej pracy, S. Swinarow i G. Cwietkow, zajęli się „Ekonomiczną efektywnością mlecznych bawoli gospodarstw hodowlanych w spółdzielniach produkcyjnych w okolicy Sofii”. Pod względem pogłowia bawołów Bułgaria zajmuje pierwsze miejsce w Europie, a 15 w świecie. Dostawy mleka bawolic stano-

wią 10% mleka dostarczanego do Sofii. Na podstawie analiz przeprowadzonych porównawczo w latach 1957 i 1959 autorzy ustalili ekonomiczną efektywność hodowli bawolej w następujących wskaźnikach: ilość uzyskiwanej produkcji w ogóle, a mleka w szczególności, wydajności na 100 ha użytków rolnych, dochodowości i rentowności gospodarstw, produktywności i kosztów własnych. Publikacja zawiera interesujące dane dotyczące tej specyficznej hodowli (np. laktacji — ca 1000 litrów mleka oraz zawartości w nim tłuszczu — 7,45%), dochodowości na członka. spółdzielni, np., niemniej jednak słabą jej stroną stanowi brak porównania z ekonomiczną efektywnością hodowli bydła mlecznego (krów).

Der Verbrauch der Bäuerlichen Bevölkerung Österreichs. Ergebnisse der Konsumerhebung 1959 (Spożycie ludności chłopskiej Austrii. Wyniki badania konsumpcji w 1959 r.). Wien 1961 Land- und forstwirtschaftliche Landes-Buchführung-Ges. und Österreichische Institut für Wirtschaftsforschung, s. 176.

Badanie spożycia ludności wiejskiej przeprowadzono w Austrii po raz pierwszy i to z inicjatywy oraz przy finansowym udziale FAS (Zagranicznej Służby Rolnej) Ministerstwa Rolnictwa USA i przy współpracy Ministerstwa Rolnictwa i Leśnictwa Austrii, Towarzystwa Rachunkowości Rolnej i Leśnej oraz Instytutu Badania Gospodarki.

Materiał uzyskany z 462 ksiąg rachunkowości, prowadzonych przez gospodynie wiejskie, wydano w ten sposób, że po wprowadzeniu w metodę zaplanowania, przeprowadzania i opracowania badań — omówiono strukturę badanych gospodarstw, ujętą pod różnymi względami. W dwu odrębnych częściach przeanalizowano zużycie globalne, po czym osobno spożycie sensu stricto, tzn. konsumpcję artykułów spożywczych. W końcowej części podano ekonometryczne wykorzystanie uzyskanych materiałów. Całość otrzymanych wyników przedstawiono w postaci opisowej oraz w 63 zestawieniach podanych w tekście i w 85 tabelach (w załączniku), wszystko z przeznaczeniem dla: polityków rolnych, instytucji reprezentujących interesy rolnictwa, wykładowców szkół rolnych różnych typów, doradców rolnych i kół gospodyń wiejskich.

VINCENT W. H. (edit.): **Economics and Management in Agriculture** (Ekonomika i kierowane w rolnictwie). Englewood Cliffs N. Y. 1962 Prentice Hall, s. 452.

Praca zbiorowa 12 profesorów 7 uniwersytetów amerykańskich, wykonana pod kierunkiem W. H. Vincenta oraz przy udziale innych współpracowników, a także — co zasługuje na szczególne podkreślenie — nie wymienionych z nazwiska 240 studentów, których zdania wypowiedziane w czasie dwuletnich prac i dyskusji nad podręcznikiem zostały również uwzględnione.

Ambicją autorów było takie ujęcie trudnych, gdyż przy użyciu całej aparatury naukowej (w tym wzorów matematycznych i wykresów) wyłożonych zagadnień, aby z pracy mogli skorzystać wszyscy interesujący się prawami ekonomiki i zarządzania w rolnictwie, a więc: studenci, producenci, konsumenci, dystrybutorzy, politycy rolni, a także płatnicy podatkowi.

Problematyka została wyłożona w 5 rozdziałach dotyczących: analiz ekonomicznych i zarządzania w rolnictwie, podejmowania decyzji w sprawie produkcji i konsumpcji tak w przedsiębiorstwach jak w gospodarstwach domowych, czynników wyznaczających ceny oraz instytucji oddziałujących na rolnictwo, wreszcie polityczno-ekonomicznych problemów w rolnictwie.

WAWRZYŃCZYK A.: **Gospodarstwo w dobrach królewskich na Mazowszu w XVI i na początku XVII w.** Warszawa 1962 PWN s. 224.

Materiały archiwalne — lustracje, inwentarze, księgi grodzkie i ziemskie — dały możliwość zbadania: zasięgu terytorialnego chłopskiego stanu posiadania i jego zmian, rozmiarów uprawy dworskiej, wydajności produkcji chłopskiej (gospodarstwa kmiece, ogrodnicze i karczmarские), obciążeń gospodarstw chłopskich na rzecz pana, kościoła i państwa, gospodarstw posiadanych przez osoby osiadłe na wsi (wójt, młynarz, rzemieślnicy dworscy itd., ich prawa i obowiązki). W podsumowaniu dokonano oceny materialnej i prawnej sytuacji chłopca i charakterystycznych cech walki klasowej występującej na Mazowszu w XVI i XVII w.

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

BACH H.: *Die Bedeutung der Agrarsoziologie für die Landwirtschaft* (Znaczenie socjologii wsi dla rolnictwa). Der Förderungsdienst, Wiedeń 1962, nr 5, s. 145—148).

Znaczenie socjologii wsi dla rolnictwa wiąże autor z perspektywami współczesnej gospodarki chłopskiej w krajach kapitalistycznych. Pod wpływem postępującej industrializacji i procesów koncentracyjnych następuje degradacja warstwy chłopskiej. Chłop współczesny coraz więcej jest eliminowany ze społeczności wiejskiej. Muszą na to zwrócić uwagę nie tylko ekonomiści, lecz i socjologowie.

Autor przytacza, jak szeroki zakres objęły obecnie w krajach europejskich badania nad socjologią wsi.

W problematyce socjologicznej dotyczącej wsi na czoło wysuwają się takie zagadnienia, jak środowisko, bytowanie (dom), stosunek do przyrody, samodzielność gospodarza rolnika. W kształtowaniu życia wiejskiego i w pracy zawodowej rolnika socjologia niekiedy musi przeciwstawić się ekonomii. Socjologią ma za zadanie pokazać, że to, co zarzuca się chłopskiemu gospodarstwu — mianowicie małe powiązanie z rynkiem oraz techniczne i socjalne opóźnienie — stanowi niekiedy środek obronny chłopu. Natomiast społeczeństwo uprzemysłowione powinno uznać istnienie w swym gronie gospodarki chłopskiej.

W całym tym wywodzie przejawia się jednak pesymistyczny pogląd autora na perspektywy gospodarki chłopskiej w krajach uprzemysłowionych.

BREYMYER H. F.: *The Three Economics of Agriculture* (Trzy ekonomiki rolnictwa), Journal of Farm Economics, Wisconsin 1962, nr 3, s. 679—694.

We współczesnym rolnictwie występują trzy grupy problemów, które autor określa jako odrębne „ekonomiki rolnictwa”. W każdej z tych grup oddziałują inne czynniki ekonomiczne.

Do pierwszej grupy zalicza wytwarzanie produktów rolnych roślinnych, co w zasadzie cechuje bardziej pierwotne formy rolnictwa. Jako drugą grupę określa produkcję zwierzęcą. Trzecia grupa problemów — to długi i skomplikowany proces ukształtowania się rynku rolniczego. Ten dział ekonomiki rolnictwa wykracza poza ekonomikę produkcji farmerskiej, inaczej mówiąc nie należy już do mikroekonomiki rolnictwa, lecz do makroekonomiki.

Wymienione grupy problemów ekonomiki rolnictwa autor rozpatruje w przekroju wyodrębnionych przez siebie dwóch podstawowych modeli ekonomicznych. Pierwszy model dotyczy wcześniejszych stadiów rozwoju, z których ziemia i człowiek są jedynymi czynnikami produkcji, w zasadzie niezmiennymi w ciągu całego procesu produkcyjnego. Drugi model odpowiada rozwiniętym stadiom gospodarki. Wszystkie czynniki produkcji — również praca i czynnik kierowniczy — podlegają prawom rynku, tym samym wszystkie czynniki produkcji są zmienne w toku procesu produkcyjnego.

Rolnictwo USA przeszło długą drogę od rolnictwa prymitywnego do zindustrializowanych jego form. Następuje wzrost kierunku hodowlanego w produkcji, a zarazem rozwój stosunków rynkowych, czynnik ziemi stopniowo traci na znaczeniu. Te tendencje, występujące już od wielu dziesiątków lat, w ostatnim dwudziestolecu zaznaczyły się szczególnie silnie.

Wykazana przez autora ewolucja kierunków produkcji rolnej — od produkcji roślinnej poprzez zwierzęcą do całkowicie podporządkowanej prawom rynku, określona przez niego jako „trzy kierunki ekonomiki rolnictwa”, stanowi właściwie odpowiednik tego, co autor wprowadza dodatkowo jako jeszcze jeden przekrój analizy, podając dwa modele rozwoju gospodarczego — słabo rozwinięty i zindustrializowany. Stąd pomimo wnikliwej analizy rozwoju rolnictwa USA podana

przez autora systematyka problematyki ekonomiczno-rolniczej nie wydaje się przekonującą.

BEVAN F.: *Wirtschaftliche Aspekte des Pflanzenschutzes der Gegenwart* (Gospodarcze aspekty współczesnej ochrony roślin). Der Forderungsdienst, Wiedeń 1962, nr 7, s. 221—228.

Temat rzadko poruszany w publicystyce gospodarczej został przez autora nawiązywany w trzech przekrojach.

Na początku autor podaje szereg zestawień statystycznych wzrostu plonów ważniejszych roślin w różnych częściach świata w latach 1934—1960, wykazując znaczny wzrost plonów, sięgający kilkudziesięciu procent. Analogiczne dane przytoczone są dla Austrii.

W dalszej części omawia straty wynikłe na skutek występowania różnych szkodników. Przytacza dane oparte na szacunkach różnych autorów, dotyczące wielkości strat w USA, wyrządzonych przez szkodniki w różnych latach. Szacunki te wyrażone w pieniądzu różnią się znacznie między sobą i nie dają podstaw do wyciągania wniosków.

Bardziej interesujące są zestawienia dotyczące stosowanych nawozów mineralnych i środków ochrony roślin oraz szacunek efektów ochrony roślin.

W końcu podane jest krótkie omówienie zadań, jakie stoją przed współczesną ochroną roślin w dziedzinie higieny, hodowli odpornościowej, terapii. Podkreśla się przy tym, że skuteczność ochrony wiąże się z równoległym stosowaniem właściwej agrotechniki.

Z całości artykułu nie można wywnioskować, w jakim stopniu szkodniki hamują zwykłą plonów, które w ostatnich trzech dziesięciokach lat osiągnęły tak duży wzrost, jak to podano wyżej.

GURTNER O.: *Bedeutung, Problematik und Methode des Arbeitsvoranschleges im landwirtschaftlichen Betrieb* (Znaczenie, problematyka i metodyka preliminarza pracy w gospodarstwie rolnym). Die Bodenkultur, Ausgabe B, Wieden-Monachium 1962, nr 2/3, s. 188—219.

Przedstawiona metoda ma na celu udzielenie wskazówek instruktorom przy poradach dotyczących zapotrzebowania pracy w gospodarstwach rolnych. Autor w oparciu o obszerny materiał empiryczny podaje szereg schematycznych rozwiązań, spośród których instruktor ma wybrać najbardziej odpowiednie. Sam autor jest zdania, że metoda jego nie należy do łatwych.

Jest to rodzaj tak zwanego planowania programu. Pomimo, że autor stosuje ją nie do całości gospodarstwa, lecz do jednego tylko problemu — preliminarza pracy — to jednak ze względu na podstawowe znaczenie pracy w procesie wytwarzania schematy przez niego podane obrazują całą działalność gospodarstwa.

HERER W.: *Planowanie rozwoju rolnictwa chłopskiego w państwie socjalistycznym*. Ekonomista, Warszawa 1962, nr 5 s. 998—1016, streszczenie rosyjskie i angielskie.

W rzędzie czynników kształtujących kierunek i tempo wzrostu produkcji chłopskiej decydującą rolę odgrywa polityka państwa w dziedzinie inwestycji, cen, podatków, kredytów i kontraktacji, a także upowszechnienia postępu rolniczego. Zjawiska koniunkturalne w ścisłym znaczeniu tego słowa nie występują.

Jednakże pomimo podporządkowania gospodarki chłopskiej dyrektywom gospodarki socjalistycznej, możliwości ścisłego przewidywania przez organa planujące rozmiarów i tempa wzrostu produkcji są ograniczone wobec istnienia samodzielnych decyzji trzech milionów chłopów.

Autor podkreśla, że tym nie mniej ta samodzielność gospodarki chłopskiej jest ograniczona ogólnymi prawami rozwoju gospodarki socjalistycznej, podobnie jak to dzieje się w kapitalizmie, gdyż w perspektywie historycznej nieuchronne jest przekształcenie gospodarki drobnotowarowej w gospodarkę socjalistyczną.

JERCZYŃSKA M.: *Zastosowanie programowania liniowego do powiązania ośrodków produkcji rolnej z ośrodkami spożycia*. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Warszawa—Poznań 1962, nr 3, s. 191—209.

Praktyczne wykorzystanie metod matematycznych, a zwłaszcza prostych metod programowania liniowego, daje się zastosować m.in. w rozwiązywaniu zagadnień transportowych. Autorka podaje omówienie teoretyczne metody, podaje literaturę

zagraniczną i krajową związaną z tym tematem, jak również przytacza konkretne przykłady zastosowania tych obliczeń przy planowaniu przewozów ziemniaków jadalnych, spirytusu surowego i buraków cukrowych.

Charakter organizacji rynku rolnego daje możliwość szerokiego, praktycznego stosowania programowania liniowego transportu. Sprzyja temu istnienie wielu szczebli organizacyjnych, co daje możliwość podzielenia procesu przebiegów towarowych na pewne niezależne od siebie węższe odcinki, dla których można oddzielnie konstruować optymalne plany przewozów.

KEGEL P.: Zur Anwendung der linearen Planungsrechnung auf dem Gebiet der Agrarökonomik. (O zastosowaniu programowania liniowego w dziedzinie ekonomiki rolnictwa), Zeitschrift für Agrarökonomik, Berlin 1962, nr 10, s. 314—318.

Główną część artykułu stanowi omówienie samej zasady programowania liniowego. Na uwagę zasługują końcowe wnioski autora, dotyczące zakresu stosowania tych metod. Wymieniony jest tu szereg zagadnień odcinkowych, których rozwiązanie może być dokonane, jak na przykład poszukiwanie optymalnego rozkładu pracy; stosowania mechanizacji; efektywności żywienia inwentarza itp. Ponadto możliwe jest też stosowanie tych metod przy poszukiwaniu optymalnych kierunków produkcji całego gospodarstwa.

Dalsze możliwości zastosowania programowania liniowego widzi autor w rozwiązywaniu zagadnień rejonizacyjnych, głównie w zakresie związanym z przereżutami artykułów z miejsc produkcji do miejsc dystrybucji, a także w analizie osiągnięć gospodarczych ubiegłego okresu, w ustaleniu optymalnej relacji cen.

Nieodzownym warunkiem, by programowanie liniowe było użyteczne, jest poprawne ustalenie danych wyjściowych. Stawia to szczególnie duże wymagania wszelkiemu gromadzeniu danych statystycznych i sprawozdawczych.

Wyrażając te poglądy autor powołuje się na doświadczenia wielu krajów, m. in. Polski. Przytacza w bibliografii pracę prof. Fiericha drukowaną w „Zeszytach Problemowych Postępów Nauk Rolniczych”.

KRAUSE O.: Zur Ausarbeitung von ökonomisch begründeten Betriebssystemen in unserer Landwirtschaft (W sprawie opracowania ekonomicznie uzasadnionych systemów organizacji gospodarstw w naszym rolnictwie). Zeitschrift für Agrarökonomik, Berlin 1962, nr 8, s. 240—245.

Ze strony kierownictwa politycznego, jak i ze strony praktyki wysuwane jest żądanie opracowania naukowo uzasadnionych systemów organizacji gospodarczej spółdzielni produkcyjnych. Systemy te mają łączyć w sobie elementy demokratycznego centralizmu z zasadami planowania i zarządzania gospodarką w skali państwowej. Ma się to wyrazić w szerokim zastosowaniu w organizacji gospodarstw, zasad koncentracji, kooperacji, specjalizacji produkcji, w racjonalnym użyciu środków i siły roboczej przy uzyskaniu maksymalnych efektów produkcyjnych.

Dalsze etapy pracy widzi autor najpierw w doborze typów (rodzajów) organizacji gospodarstw dla poszczególnych rejonów kraju, a następnie objęcie pracą organizacyjną ogółu spółdzielni produkcyjnych.

Artykuł daje świadectwo tego, że przed rolnictwem NRD w dziedzinie ustalenia kierunków produkcji stoją jeszcze olbrzymie zadania.

MAJDAK J.: Organizacyjno-ekonomiczny rozwój kółek rolniczych. Gospodarka Planowa, Warszawa 1962, nr 9—10 s. 51—56.

Autor daje syntetyczny przegląd organizacyjno-ekonomicznego rozwoju kółek rolniczych w latach 1957—1961. Liczba kółek rolniczych wzrosła w tym czasie z 11,6 tys. do 25,5 tys., liczba członków wzrosła w dwójnasób — z 326 tys. do 660 tys. Oprócz tego działało 12,8 tys. kół gospodyń wiejskich z 247 tys. członkami.

Rozmieszczenie kółek rolniczych w kraju jest nierównomierne, również procent gospodarstw rolnych uczestników kółek waha się od kilku do kilkudziesięciu. Autor nie nasświetla jednak, w jakim stopniu powyższe dane odzwierciedlają faktyczny, aktywny udział kółek i członków w pracy.

W gromadach w roku 1961 pracowało 4,8 tys. agronomów, z których większość nie posiada dostatecznych kwalifikacji. Przystosowanie rolnicze obejmuje swym działaniem 116 tys. uczestników.

Autor omawia również stronę finansową kółek rolniczych. Wpływy FRR w rozmiarach 8,9 mld. zł zostały wykorzystane zaledwie w wysokości około 2 mld zł,

co stanowi 23%. Środki finansowe kółek składają się prawie w całości z wpływów FRR, gdyż własne wkłady chłopów są znikome. Środki te w przeważającej ilości poszły na zakup maszyn — 87,7%, na budowę agronomówek — 8,8%, na pozostałe cele zaledwie 3,5%.

Artykuł ponadto szczegółowo omawia charakter pracy parku maszynowego kółek. Pod tym względem sygnalizowane są dążenia, by wieś nie organizowała sama usług maszynowych, lecz była obsługiwana przez podległych kółkom płatnych dyspozytorów.

Dochoły kółek rolniczych w 1961 r. wynosiły 919 mln zł, w tym z mechanizacji 636 tys. zł, z gospodarstw rolnych przekazanych przez Fundusz Ziemi 65 mln zł, z innych źródeł 218 mln zł.

MAJEWSKI K.: Próba zastosowania metody taksonomicznej do badań nad rozmieszczeniem systemów rolniczych w województwie olsztyńskim. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie, Tom 13, Olsztyn 1962, zeszyt 4, s. 519—545, streszczenie rosyjskie i angielskie.

W badaniach taksonomicznych nad rozmieszczeniem systemów rolniczych w woj. olsztyńskim, autor posłużył się metodą prof. Czekanowskiego stosowaną w badaniach antropologicznych. Metoda ta była adaptowana dla badań rolniczych przez prof. Fiericha.

Metoda taksonomiczna, znajdująca się w trakcie prób i doświadczeń ma swoich zwolenników i krytyków. Krytycznie oceniana jest dowolność w jakościowym i ilościowym doborze cech diagnostycznych, co ma decydujący wpływ na wyniki, oraz dowolność w ustalaniu stopni podobieństwa.

Przeprowadzona próba zastosowania tej metody w skali wojewódzkiej wskazuje, że w porównaniu z badaniami rejonizacji innymi metodami wyniki były podobne.

Omawiana praca podaje szczegółowo sposób obliczeń oraz ilustrowana jest schematami i mapami podziału organizacyjnego woj. olsztyńskiego.

REIS L. W.: Trugschlüsse um Lohnanspruch und Stundenverdienst des Bauern (Fałszywe wnioski o wynagrodzeniu za pracę i płacy godzinowej chłopów). Agrarwirtschaft, Hanower 1962, nr 10, s. 309—315, Streszczenie angielskie i francuskie.

Chłop w warunkach kapitalistycznych jest przede wszystkim przedsiębiorcą. Z charakteru jednak gospodarki chłopskiej wynika, że w ciągu roku szereg prac może być przesuwany na okres bardziej sprzyjający. Przy obsadzie siły roboczej zaledwie wystarczającej dla wykonania wszystkich prac mogą być okresy szczytowe, jednakże w ujęciu całorocznym nie występuje niewspółmierność pomiędzy ilością siły roboczej, a zapotrzebowaniem na pracę. Przy równomierności zaś stanu sił roboczych i zapotrzebowania na pracę wycenianie godzinowe pracy przy określonych czynnościach własnej rodziny, czy sił najemnych nie ma uzasadnienia. Jedynie celowe może być określenie kosztów pracy w całości gospodarstwa, co w warunkach gospodarki chłopskiej nie jest odpowiednikiem pojęcia „wynagrodzenia za pracę”.

Przedsiębiorca rolny jako cel gospodarowania widzi maksymalny dochód i maksymalną produkcję. Chłop jednak tak pojmowany jednostronny cel — najwyższy dochód i najwyższą konsumpcję — często odrzuca — na rzecz zaspokojenia niematerialnych potrzeb, jakimi są utrzymanie tradycyjnych form pracy i życia. Tym samym unika angażowania się w przyjmowaniu innych form, które przynosząc nowe dodatkowe zadania przynoszą też nadmiar różnorodnych obciążeń.

Artykuł jest tym charakterystyczny, że naświetla sytuację chłopów zachodnioniemieckiego od strony efektywności inwestycji, aczkolwiek bezpośrednio o tym nie wspomina. Tym samym wypowiedź autora nie ma zakończonej formy. Kalkulacje, które są podane jako przykład odnoszą się do gospodarstwa piętnastohektarowego.

SMOLENSKI Z.: Uwagi na temat modeli spółdzielni produkcyjnych. Nowe Rolnictwo, Warszawa 1962, nr 17, s. 14—17.

Autor polemizuje z wysuwanyim niekiedy zarzutem, że spółdzielnie produkcyjne, których członkowie czerpią znaczną część swych dochodów z działki przyzagrodowej, nie mają charakteru socjalistycznego. Uzasadnia konieczność tej formy ustrojowej spółdzielni produkcyjnych na obecnym etapie, powołując się na przykład Związku Radzieckiego i innych krajów socjalistycznych. Na tej podsta-

wie twierdzi, że przyspieszenie tempa uspołecznienia produkcji zwierzęcej w krajach budujących socjalizm nie było i nie jest w interesie społecznym. Natomiast należy dążyć do stworzenia warunków organizacyjnych i ekonomicznych — sprzyjających dalszemu rozwojowi produkcji zwierzęcej w ramach gospodarki przyzagrodowej.

W artykule przytoczono szereg danych statystycznych ilustrujących wyniki gospodarowania na działkach przyzagrodowych w zestawieniu z gospodarką zespołową.

SZMIELEW G.: Siezonosť truda w sielskom choziajstwie i puti jejo sokraszczenija (Sezonowość pracy w rolnictwie i drogi jej zmniejszenia). Woprosy Ekonomiki, Moskwa 1962 nr 8 s. 77—84.

Sezonowość pracy w rolnictwie wynika z samego charakteru produkcji rolnej. Gdy ta sezonowość występuje przy nadmiarze ludności rolniczej, nie znajdujący w ciągu całego roku pełnego zatrudnienia, wówczas okresy szczytowe są pokonywane bez trudności w innych natomiast warunkach sezonowość powoduje niemożność wykonywania wszystkich prac w okresie szczytowym.

Wysoki stopień mechanizacji i intensyfikacji rolnictwa zmniejsza sezonowość w wykorzystaniu pracy. Autor powołuje się tu na przykład USA, gdzie sezonowość pracy jest mniejsza niż w Związku Radzieckim. Stąd wynikają dla Związku Radzieckiego duże zadania.

Zmniejszenie sezonowości pracy powinno postępować na wielu odcinkach. W pierwszym rzędzie przyczynia się do tego rozwój hodowli zwierząt, następnie rozwój tych gałęzi produkcji roślinnej, które nie wywołują powstawania szczytów.

Mechanizacja wpływa dwójako: z jednej strony powoduje ogólne zmniejszenie czasu pracy, nie przyczyniając się do łagodzenia w tym samym stosunku szczytów, z drugiej strony może łagodzić szczyty. Jednakże główne znaczenie mechanizacji polega na możliwości przerzucania pracowników z produkcji roślinnej do innych działań.

Sezonowość pracy w rolnictwie radzieckim w dalszym ciągu wymaga dostarczenia do kolchozów i sowchozów w krytycznych okresach pracowników z różnych innych działów gospodarki narodowej, głównie z przemysłu oraz pomocy uczącej się młodzieży szkolnej.

THORNTON D. S.: The Study of Decision-Making and Its Relevance to the Study of Farm Management (Badania nad podejmowaniem decyzji i ich stosunek do badań nad zarządzaniem gospodarstw). The Farm Economist, Oxford 1962, nr 1, s. 40—56.

Podejmowanie decyzji przechodzi kolejne fazy: zbadanie sytuacji, przygotowanie działania i właściwe działanie.

Kryteria wyboru cech działania oscylują między dążeniem podmiotu działającego do osiągnięcia określonych korzyści i chęcią uniknięcia strat, lub zabezpieczenia pewności wyniku. W tym względnie podejmujący decyzję interesuje się przeszłą i teraźniejszą sytuacją i na tym buduje obraz przyszłości.

Swój zamiar konkretyzuje w formie określonego planu działania. Jednakże istotne znaczenie ma zdolność do działania w sytuacjach nieprzewidywanych.

Wreszcie autor podaje, że motywy działania poszczególnych podmiotów podejmujących decyzje się często wzajemnie przeciwstawne. Podkreśla niezbędność alternatywnych rozwiązań, które jednak mogą być określone tylko w przybliżeniu. Poza tym zwraca uwagę na konieczność uwzględnienia czasu przygotowań i czasu samej akcji przy każdym podejmowaniu decyzji.

Pomimo że rozważania autora dotyczą rolnictwa, wskazania jego mają charakter ogólny i mogą odnosić się do każdej działalności.

WERNER K., LIEBEZEIT D.: Ökonomische Betrachtungen zur Produktion wirtschaftseigener Düngemittel (Rozważania ekonomiczne o produkcji własnych środków nawozowych) Zeitschrift für Agrarökonomik, Berlin 1962, nr 10, s. 292—294.

W artykule poruszone jest zagadnienie bilansu nawozów naturalnych w gospodarstwie rolnym, przy tym omawia się problem uzyskiwania nawozu w zależności od żywienia inwentarza. To z kolei jest związane z istniejącym systemem gospodarowania.

Na tle powyższych wywodów rozważane są straty uzyskiwanego nawozu, jak też efektywność przechowywania nawozu w różnych warunkach.

Ilość będących do dyspozycji własnych nawozów naturalnych pozostaje w określonym stosunku do kupnych nawozów mineralnych. Troska o dobre wykorzystanie nawozów własnej produkcji oszczędza gospodarstwu wiele wydatków pieniężnych na nawozy mineralne. Autorzy uzasadniają to szeroko ujętą konkluzją zaczerpniętą z praktyki spółdzielni produkcyjnych. Te informacje, mające charakter przykładowy, mają wskazać spółdzielczości i agronomom drogę do zwiększenia efektywności gospodarki nawozowej.

WOS A.: **Współczesne koncepcje badania elastyczności produkcji rolniczej.** Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Warszawa—Poznań 1962, Zeszyt 2, s. 161—173.

Artykuł zawiera przegląd aktualności dokonywanych przez różnych autorów badań nad elastycznością produkcji rolnej. W pracach tych zaznaczają się odrębne podejścia. Z jednej strony są to badania zmian produkcji lub podaży poszczególnych produktów rolnych pod wpływem działania czynników ekonomicznych, głównie cen i ich relacji. Z drugiej strony są to badania zmian globalnej produkcji poszczególnych gospodarstw, lub rolnictwa jako całości pod wpływem zmian w posiadanych czynnikach produkcji. Osobną grupę stanowią badania przepływów międzygałęziowych w poszczególnych gospodarstwach lub w całym rolnictwie, jako poszukiwanie zależności produkcji od nakładów.

Autor szczegółowo omawia prace nad elastycznością produkcji szeregu badaczy, jak T. W. Schultza, G. Zoi'ego, Anne Martina, D. G. Johnsa. Nawiązując do wypowiedzi wymienionych badaczy dostrzega szereg analogicznych sytuacji w kształtowaniu elastyczności produkcji rolnej w polskich warunkach.

Wydaje się jednak, że warunki gospodarcze Polski, szczególnie w dawniejszym okresie (małe poczucie stabilności stosunków, rygorystyczne przymusowe dostawy, nieodpowiadający wartości produktów system cen itp.) powodowały, że elastyczność produkcji rolnej nie mieściła się wyłącznie tylko w kategoriach pojęć ekonomicznych, lecz pozostawała też pod wpływem czynników psychologicznych i socjologicznych.

Opr. Wł. Nowicki i A. Żabko-Potopowicz